Wat is het effect van het afschaffen van de ouderbijdrage op (de omvang en inhoud van) het extra-curriculaire aanbod in het basisonderwijs?

Beantwoord door Jacob van der Wel (kennismakelaar Kennisrotonde).

22 juli 2024

KR. 2062

Kort antwoord

Basisscholen mogen een vrijwillige bijdrage vragen aan de ouders. Deze bijdrage kunnen ze gebruiken om buiten-curriculaire activiteiten als vieringen en uitstapjes te financieren. Er zijn geen bronnen waaruit blijkt wat de gevolgen zijn voor dit aanbod als scholen de vrijwillige ouderbijdrage helemaal afschaffen. Naar aanleiding van recente aanscherpingen van de regelgeving rondom de vrijwillige ouderbijdrage heeft een deel van de basisscholen het aanbod aan extra activiteiten afgeslankt. Dit wijst erop dat scholen bezuinigen op het aanbod aan vieringen en uitstapjes als de vrijwillige ouderbijdrage wordt afgeschaft.

Antwoord

Scholen in het primair onderwijs mogen een vrijwillige bijdrage vragen aan de ouders

Scholen in het primair onderwijs mogen een vrijwillige bijdrage vragen aan de ouders van hun leerlingen. In de nieuwe beleidsregel vrijwillige ouderbijdrage (september 2023) is expliciet vastgelegd dat deze bijdrage alleen mag worden aangewend voor extra activiteiten die de school organiseert buiten het verplichte onderwijsprogramma. In het recente verleden was er veel te doen over de vrijwillige ouderbijdrage. Zo was het onduidelijk waarvoor scholen de vrijwillige ouderbijdrage mogen inzetten. Ook maakten scholen de ouders onvoldoende duidelijk dat de bijdrage vrijwillig is en kwam het voor dat kinderen werden uitgesloten van deelname aan de extra activiteiten, als hun ouders geen bijdrage betaalden. Om meer duidelijkheid te scheppen over wat wel en niet mag, heeft de minister van OCW de regels de afgelopen jaren stapje voor stapje aangescherpt.

Gemiddeld vragen basisscholen een vrijwillige ouderbijdrage van tussen veertig en vijftig euro

Recent beleidsonderzoek geeft een indruk van de hoogte van het bedrag dat basisscholen aan ouders vragen. Gemiddeld ligt de gevraagde ouderbijdrage in het basisonderwijs net onder de 50 euro (De Geus, et al., 2023; Dekker, et al, 2022). Een minderheid van de scholen (15 tot 25 procent) vraagt een bedrag van boven de vijftig euro. Het percentage ouders dat de vrijwillige ouderbijdrage betaalt, is lager bij scholen met een hoge achterstandsscore (De Geus, et al. 2023).

Scholen zetten de middelen uit de ouderbijdrage in voor vieringen en uitstapjes

Beide beleidsonderzoeken wijzen uit dat vrijwel alle scholen die een vrijwillige ouderbijdrage vragen deze benutten voor vieringen. Hierbij kun je bijvoorbeeld denken aan sinterklaas, kerst, Suikerfeest, Pasen en zomerfeesten. Een relatief groot deel van de scholen gebruikt de middelen (ook) om buitenschoolse- en extra schoolactiviteiten als schoolreisjes, schoolkampen, excursies en schoolzwemmen te financieren. De middelen worden conform de regelgeving besteed.

Verschraling van het extra-curriculaire aanbod?

In een wetswijziging die op 1 augustus 2021 inwerking trad is vastgelegd dat leerlingen niet langer mogen worden uitgesloten van extra activiteiten als hun ouders de ouderbijdrage niet betalen en dat scholen niet langer een kosteloos alternatief mogen aanbieden aan deze leerlingen. Voor een kwart van de basisscholen in het onderzoek was deze wetswijziging volgens de schoolleider aanleiding om het aanbod te verkleinen of zelfs af te schaffen (De Geus, et al. 2023). Het ligt voor de hand dat deze scholen vooral bezuinigingen op de hierboven genoemde activiteiten. Scholen met achterstandsscore hebben vaker gesneden in het aanbod dan scholen zonder achterstandsscore. Scholen vullen het budget aan met bijdragen van het schoolbestuur, het schoolfonds, andere subsidieregelingen en (sponsorings)acties (De Geus, et al., 2023).

Het beleidsonderzoek lijkt erop te wijzen dat aanscherping van de regelgeving er al toe heeft geleid dat een deel van de basisscholen het aanbod beperkt dat eerder werd gefinancierd vanuit de vrijwillige ouderbijdrage. Buiten dit onderzoek hebben we geen bronnen gevonden die iets duidelijk maken over wat scholen doen als ze de vrijwillige ouderbijdrage helemaal afschaffen.

De houdbaarheid van de vrijwillige ouderbijdrage

De inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage lijken in toenemende mate onzeker te zijn geworden voor de scholen. De Vereniging Openbaar onderwijs wijst er bovendien op dat scholen door afschaffing van de vrijwillige ouderbijdrage besparen op de kosten van het innen en beheren van de vrijwillige ouderbijdrage (Handreiking Vrijwillige ouderbijdrage, VOO). Momenteel vraagt een (hele) kleine minderheid van de scholen al geen vrijwillige ouderbijdrage meer (Dekker, et al. 2022). Wellicht dat meer basisscholen deze keuze in de toekomst zullen maken. Over wat dit betekent voor het extra-curriculaire aanbod van deze scholen is nog weinig bekend.

Geraadpleegde bronnen

Dekker, B., Leemans, A., Rog, J. (2022) Dataonderzoek vrijwillige ouderbijdrage po en vo. Regioplan.

Duysak, S., Van der Wel, J., & Krooneman, P. (2019). Evaluatie sponsorconvenant 2015-2018. Regioplan.

Elshof, D., Van Binsbergen, M. (2023) Wet vrijwillige ouderbijdrage. Mogelijke gevolgen voor extra-curriculair aanbod van de profielscholen. Bijlage bij het rapport Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2022-2023. Kohnstamm Instituut.

De Geus, W., De Roode, J., Leest, B., Van Helvoirt, D. Van Binsbergen, M. (2023) Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2022-2023. Oberon, KBA Nijmegen, Kohnstamm Instituut.

Onderwijsraad (2021) Publiek karakter voorop. Onderwijsraad.

Suijkerbuijk, A., Van der Ploeg, S., Van den Berg, E., Bussink, H., Van der Ven, K. (2020) Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2018-2019. SEO Economisch Onderzoek, Oberon.

Vereniging Openbaar Onderwijs (2023) Handreiking Vrijwillige ouderbijdrage. Vereniging Openbaar Onderwijs

Meer weten?

- Vrijwillige ouderbijdrage: brochure, video en praktijkvoorbeelden (Rijksoverheid)
- Ouderbijdrage kennisbankitem (Vereniging Openbaar Onderwijs)

Over deze vraag

Opgesteld door:	Jacob van der Wel (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	directeur invalteam basisschool, bovenschoolscoach
Onderwijssector:	po
Trefwoorden:	bekostiging, kansengelijkheid
Referentie:	Kennisrotonde. (2024). *Wat is het effect van het afschaffen van de ouderbijdrage op (de omvang en inhoud van) het extra-curriculaire aanbod in het basisonderwijs? KR. 2062*

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.